พจนานุกรมศัพท์เภสัชศาสตร์ - ๑

คณะอนุกรรมการติดตามผลการจัดทำหนังสือศัพท์เภสัชศาสตร์และจัดทำพจนานุกรมศัพท์เภสัชศาสตร์
สภาเภสัชกรรม

คำชี้แจง

ด้วยคณะอนุกรรมการติดตามผลการจัดทำหนังสือศัพท์เภสัชศาสตร์และจัดทำพจนานุกรมศัพท์เภสัชศาสตร์ สภาเภสัชกรรม อยู่ในระหว่างการจัดเตรียมคำอธิบายศัพท์บัญญัติที่ปรากฏในหนังสือศัพท์เภสัชศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๒) สำหรับจัดทำเป็นพจนานุกรมศัพท์เภสัชศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งนับเป็นพจนานุกรมเล่มแรกของวิชาชีพเภสัชกรรมไทย โดยได้บรรจุคำอธิบายศัพท์เภสัชศาสตร์ที่สำคัญและใช้บ่อยเพื่อเป็นแหล่งความรู้เบื้องต้นสำหรับเภสัชกร นิสิตนักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ ในขั้นตอนการดำเนินงาน นอกจากราชบัณฑิตยสถานจะกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการและทางภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องในผลงานแล้ว คณะอนุกรรมการฯ มีความประสงค์ที่จะทยอยเผยแพร่คำอธิบายศัพท์เภสัชศาสตร์ดังกล่าวผ่านทางสื่อต่าง ๆ ดังเช่น *วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ* ที่ท่านถืออยู่นี้ เพื่อประชาพิจารณ์ และการมีส่วนร่วมจากเภสัชกรผู้ประกอบวิชาชีพและบุคลากรวิชาชีพสุขภาพที่เกี่ยวข้อง หากท่านมีข้อคิดเห็นประการใดเกี่ยวกับคำอธิบายศัพท์ดังปรากฏในเอกสารเผยแพร่นี้ ขอได้โปรดส่งข้อคิดเห็นของท่านมาตามที่อยู่ด้านล่าง เพื่อคณะอนุกรรมการฯ จักได้นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาต่อไป ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร. เภสัชกรหญิงอรลักษณา แพรัตกุล
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๖๓ ถนนรังสิต-นครนายก
อ.องครักษ์ นครนายก ๒๖๑๒๐
หรือทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ : ornlaksana@swu.ac.th

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑	absorption	๑. การดูดซึม	น. การผ่านสิ่งกีดขวาง เมื่อใช้กับยา หมายถึงการผ่านของยาจากตำแหน่งที่ให้ยาเข้าสู่กระแสเลือด เช่น ยารับประทานต้องผ่านผนังลำไส้ ยาทาผิวหนังต้องผ่านชั้นผิวหนัง จึงจะเข้าสู่กระแสเลือดได้ ยาที่เข้าสู่กระแสเลือดเท่านั้นจึงจะออกฤทธิ์ในร่างกายได้ ส่วนยาที่ไม่ถูกดูดซึมจะออกฤทธิ์เฉพาะบริเวณที่ให้ยา
		๒. การดูดกลืน	น. การรับพลังงานในรูปรังสี แสง หรือเสียงไว้ โดยไม่เกิดการสะท้อนกลับหรือการส่งผ่าน
๒	abuse, drug	การใช้ยาในทางที่ผิด	น. การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์ เป็นการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องหรือไม่มีข้อบ่งใช้ทางการแพทย์ ผลของการกระทำดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาทางร่างกาย ทางครอบครัว ทางสังคม ทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ยาในกลุ่มมอร์ฟีนซึ่งเป็นยาบรรเทาปวดขั้นรุนแรง แต่ถูกนำไปใช้เพื่อหวังผลให้เกิดภาวะเคลิ้มสุข ทำให้เกิดการเสพติด

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๓	abuse, substance	การใช้สารในทางที่ผิด	น. การใช้สารในทางที่ไม่ถูกต้อง มีผลทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ซึ่งไม่ใช่เกิดจากการดื้อยา หรือการถอน (withdrawal) สารดังกล่าวแต่อย่างใด สารดังกล่าวมักหมายถึงสารทางเคมีที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ
๔	accommodation	การปรับให้เหมาะ	น. การปรับสายตาให้เห็นวัตถุในระยะต่าง ๆ ได้ชัด โดยปรับความโค้งของเลนส์ตาผ่านการหดตัวของกล้ามเนื้อยึดเลนส์ตา การปรับสายตานี้จะเสื่อมลงในผู้สูงอายุ ทำให้เห็นวัตถุในระยะใกล้ได้ไม่ชัด ยาบางชนิดมีผลต่อการหดตัวของกล้ามเนื้อยึดเลนส์ตาทำให้มีอาการตาพร่าระหว่างใช้ยา
๕	acidosis	ภาวะกรดเกิน	น. ภาวะที่มีความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออนในร่างกายมากขึ้น อาจเป็นผลจากการสะสมกรดหรือการสูญเสียเบส ทำให้ค่าพีเอชของเลือดต่ำกว่าปรกติ (พีเอชปรกติมีค่าระหว่าง ๗.๓๕-๗.๔๕) ภาวะกรดเกินอาจเกิดได้จากการมีคาร์บอนไดออกไซด์คั่งเพราะหายใจออกได้น้อย จากความบกพร่องของไตในการขับไฮโดรเจนไอออน หรือเกิดจากร่างกายผลิตกรดมากเกิน เช่น การผลิตสารคีโทนซึ่งเป็นกรดในผู้ป่วยเบาหวาน การผลิตกรดแล็กติกในภาวะที่ร่างกายขาดออกซิเจน *[ดู alkalosis ประกอบ]*
๖	acquired immunity	ภูมิคุ้มกันได้มา	น. ภูมิคุ้มกันต่อโรคติดเชื้อที่ร่างกายได้รับหลังคลอด อาจเกิดโดยร่างกายสร้างขึ้นเองหรือได้รับจากแหล่งอื่น *[ดู active immunity และ passive immunity ประกอบ]*
๗	action of drug	ฤทธิ์ยา	น. ผลที่เกิดจากยา ซึ่งอาจแบ่งประเภทของยาตามฤทธิ์ของยานั้น เช่น แพทย์สั่งจ่ายยาขยายหลอดเลือดเพื่อต้องการลดความดันเลือด เนื่องจากยามีฤทธิ์ขยายหลอดเลือด
๘	action potential	ศักย์ทำงาน	น. การเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าอย่างฉับพลันที่เยื่อหุ้มเซลล์ประสาท เซลล์กล้ามเนื้อ และเซลล์ของต่อมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดกระบวนการต่าง ๆ จนนำไปสู่การตอบสนองต่อสิ่งเร้า เช่น การส่งกระแสประสาท การหดตัวของกล้ามเนื้อ การหลั่งสิ่งคัดหลั่งจากต่อม
๙	activation energy	พลังงานก่อกัมมันต์, พลังงานก่อฤทธิ์	น. พลังงานขั้นต่ำที่ต้องใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาเคมี
๑๐	active immunity	ภูมิคุ้มกันก่อขึ้นเอง	น. ภูมิคุ้มกันต่อโรคติดเชื้อที่ร่างกายสร้างขึ้นเอง อาจเกิดหลังได้รับเชื้อนั้นหรือหลังได้รับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อนั้น *[ดู acquired immunity และ passive immunity ประกอบ]*
๑๑	active transport	การลำเลียงแบบใช้พลังงาน	น. การเคลื่อนของสารผ่านเมมเบรนที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องมีพลังงานขับเคลื่อน มักเป็นการเคลื่อนจากด้านที่ความเข้มข้นต่ำไปยังด้านที่ความเข้มข้นสูงกว่า เช่น การขับโซเดียมไอออนจากภายในเซลล์ออกสู่ภายนอกซึ่งมีความเข้มข้นของไอออนนี้สูงกว่า

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๒	adherence, medication	การใช้ยาตามคำแนะนำ	น. ความตั้งใจหรือความสามารถของผู้ป่วยที่จะปฏิบัติตามกระบวนการใช้ยาให้ถูกขั้นตอน นอกจากการใช้ยาถูกชนิด ถูกขนาด ถูกเวลา ถูกต้องตามแผนกำหนดการใช้ยาแล้ว ยังหมายรวมถึง การมาตามนัดที่แพทย์หรือเภสัชกรกำหนด การดูแลเรื่องอาหาร การออกกำลังกาย ตลอดจนการรักษาอื่น ๆ ทั้งนี้ต้องเป็นความตกลงร่วมกันระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์หรือเภสัชกร *[มีความหมายเหมือนกับ medication concordance]*
๑๓	adjuvant	๑. ตัวเสริม	น. สารซึ่งช่วยเสริมฤทธิ์ของยาหรือสารหลัก โดยอาจมีผลต่อกลไกการออกฤทธิ์ เมแทบอลิซึม การดูดซึม การขับถ่าย ของยาหรือสารหลักนั้น เช่น กาเฟอีนช่วยเสริมฤทธิ์บรรเทาปวดของพาราเซตามอล เกลืออะลูมิเนียมช่วยเสริมฤทธิ์กระตุ้นภูมิคุ้มกันของวัคซีน
		๒. สารปรุงแต่งยา, สารปรุงรูปยา	น. สารที่ไม่ให้ผลการรักษาซึ่งใช้เป็นสารช่วยทางเภสัชกรรมในการเตรียมเภสัชภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ *[มีความหมายเหมือนกับ pharmaceutical excipient, pharmaceutical ingredient และ pharmaceutical necessities]*
๑๔	adjuvant therapy	การบำบัดเสริม, การรักษาเสริม	น. การบำบัดโรคด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติมจากวิธีการรักษาหลักเพื่อช่วยทำให้ผลการรักษาโดยรวมดีขึ้น เช่น การให้เคมีบำบัดการฉายรังสี ในผู้ป่วยมะเร็งหลังจากที่ผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออกแล้ว
๑๕	administration, drug	การให้ยา	น. การนำยาเข้าสู่ร่างกาย เพื่อการบำบัด บรรเทา หรือป้องกันโรคหรืออาการต่าง ๆ มีวิธีการให้ยาต่าง ๆ กัน เช่น กิน ฉีด ทา พ่น หยอด เหน็บ แปะบนผิวหนัง ฯลฯ
๑๖	administration, parenteral	การให้ยาไม่ผ่านทางเดินอาหาร	น. การนำยาเข้าสู่ร่างกายผ่านทางให้ยาต่าง ๆ นอกเหนือจากทางปาก ยาจะไม่ถูกดูดซึมเข้าสู่ร่างกายจากทางเดินอาหาร นิยมใช้กับการให้ยาโดยวิธีการฉีด เช่น การฉีดเข้าหลอดเลือดดำ การฉีดเข้ากล้ามเนื้อ การฉีดเข้าใต้หนัง ฯลฯ
๑๗	administration, route of	ทางให้ยา	น. วิถีทางการให้ยาเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งมีวิถีทางต่าง ๆ ขึ้นกับสภาวะของผู้ป่วย รูปแบบและสมบัติของยา ตำแหน่งที่ต้องการให้ยาออกฤทธิ์ เช่น การให้ยาทางปาก ใต้ลิ้น หลอดเลือดดำ ช่องเยื่อหุ้มไขสันหลัง กล้ามเนื้อ ผิวหนัง ตา หู จมูก ช่องคลอด ทวารหนัก ฯลฯ
๑๘	admixture, intravenous	สิ่งเพิ่มผสมให้ทางหลอดเลือดดำ	น. เภสัชภัณฑ์รูปแบบยาปราศจากเชื้อใช้ฉีดหรือปล่อยให้ไหลเข้าหลอดเลือดดำของผู้ป่วย ประกอบด้วยยาฉีดตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปผสมอยู่ในภาชนะเดียวกัน การผสมต้องทำด้วยเทคนิคปลอดเชื้อ เตรียมโดยการเติมยาฉีดชนิดที่ ๒ ลงในยาฉีดชนิดที่ ๑ หรือเป็นการเติมยาฉีดตั้งแต่ ๑ ชนิดขึ้นไปลงในยาฉีดปริมาตรมาก เตรียมขึ้นสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย ใช้บำบัดโรคหรืออาการต่าง ๆ เช่น โรคติดเชื้อ โรคมะเร็ง ภาวะไม่สมดุลของกรด-เบสหรืออิเล็กโทรไลต์ รวมทั้งการให้สารอาหารแก่ผู้ป่วย

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๙	ADR (adverse drug reaction)	เอดีอาร์ (ปฏิกิริยาไม่พึงประสงค์จากยา, อาการไม่พึงประสงค์จากยา)	น. ปฏิกิริยาตอบสนองต่อยาที่เป็นอันตรายแก่ร่างกาย เกิดขึ้นเองเมื่อใช้ยาในขนาดปกติเพื่อการป้องกัน วินิจฉัย บำบัดหรือบรรเทาโรค หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขการทำงานของอวัยวะในร่างกาย แต่ไม่รวมถึงการใช้ยาในขนาดสูงทั้งโดยตั้งใจหรือมิได้ตั้งใจ หรือจากการใช้ยาในทางที่ผิด ตัวอย่างเช่น อาการง่วงนอนจากยาคลอร์เฟนิรามีน อาการระคายเคืองกระเพาะอาหารจากยาแอสไพริน ผื่นจากยาเพนิซิลลิน
๒๐	adsorption	การดูดซับ	น. การเกาะของโมเลกุลหรืออะตอมของสิ่งถูกดูดซับ (adsorbate) ที่เป็นแก๊สหรือของเหลวบนผิวหรือในรูพรุนของสารดูดซับ (adsorbent) ที่เป็นของแข็งหรือของเหลว ตัวอย่างเช่น ถ่านกัมมันต์ดูดซับชีวพิษในทางเดินอาหาร
๒๑	adverse drug reaction (ADR)	ปฏิกิริยาไม่พึงประสงค์จากยา, อาการไม่พึงประสงค์จากยา (เอดีอาร์)	น. ปฏิกิริยาตอบสนองต่อยาที่เป็นอันตรายแก่ร่างกาย เกิดขึ้นเองเมื่อใช้ยาในขนาดปกติเพื่อการป้องกัน วินิจฉัย บำบัดหรือบรรเทาโรค หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขการทำงานของอวัยวะในร่างกาย แต่ไม่รวมถึงการใช้ยาในขนาดสูงทั้งโดยตั้งใจหรือมิได้ตั้งใจ หรือจากการใช้ยาในทางที่ผิด ตัวอย่างเช่น อาการง่วงนอนจากยาคลอร์เฟนิรามีน อาการระคายเคืองกระเพาะอาหารจากยาแอสไพริน ผื่นจากยาเพนิซิลลิน
๒๒	adverse drug reaction monitoring	การตรวจติดตามปฏิกิริยาไม่พึงประสงค์จากยา, การตรวจติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากยา	น. กระบวนการติดตามเฝ้าระวังปฏิกิริยาหรืออาการไม่พึงประสงค์จากยา ประกอบด้วยการตรวจติดตาม (monitoring) การสืบค้นปัญหา (detecting) การประเมินปัญหา (evaluating) การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (documenting) และการรายงานเมื่อพบอาการไม่พึงประสงค์ (reporting) ตัวอย่างเช่น ระบบคำสั่งเตือนภัย (alerting order system) ระบบการรายงานโดยสมัครใจ (spontaneous or voluntary reporting system) ระบบการตรวจติดตามเชิงลึก (intensive monitoring system)
๒๓	adverse event	เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์	น. ผลไม่พึงประสงค์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยระหว่างการบำบัด เช่น เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดระหว่างที่ใช้ยา คือ ผลไม่พึงประสงค์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยระหว่างที่มีการใช้ยา มีความสัมพันธ์กับเวลาที่ผู้ป่วยได้รับยา แต่ยังไม่สามารถประเมินได้ว่ายาเป็นสาเหตุหรือไม่
๒๔	aerosol	ละอองลอย	น. รูปแบบยาชนิดหนึ่ง นำส่งยาโดยการพ่นให้เป็นละออง ยาถูกบรรจุในภาชนะหรืออุปกรณ์พ่นรวมกับสารขับดัน (propellant) ซึ่งเป็นแก๊สที่มีความดันไอสูง ตัวยาสำคัญอาจอยู่ในรูปของเหลว เช่น ยาน้ำใส ยาแขวนตะกอน หรืออยู่ในรูปของแข็งที่เป็นผงละเอียด รูปแบบยานี้มักใช้ในการนำส่งยาเข้าสู่ทางเดินหายใจหรือปอด เพื่อบรรเทาโรคหรืออาการของระบบทางเดินหายใจ หรือใช้ภายนอก เช่น พ่นบริเวณผิวหนังเพื่อฆ่าเชื้อ *[ดู metered-dose inhaler ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๒๕	agent, chelating	สารคีเลต, ตัวคีเลต	น. สารที่จับกับไอออนของโลหะแล้วเกิดเป็นสารประกอบเชิงซ้อน โดยในโครงสร้างมีจุดที่สามารถเกิดพันธะกับไอออนของโลหะได้ตั้งแต่สองจุดขึ้นไป ในทางเภสัชกรรมใช้เป็นสารปรุงแต่งยาเพื่อช่วยเพิ่มเสถียรภาพของเภสัชภัณฑ์รูปแบบของเหลว และใช้เป็นยาบำบัดอาการพิษที่เกิดจากโลหะหนัก เช่น ปรอท ตะกั่ว แคดเมียม โดยสารคีเลตจะจับกับไอออนของโลหะแล้วถูกขับออก ทำให้ปริมาณโลหะในร่างกายลดลง ตัวอย่างสารคีเลตที่ใช้ในทางเภสัชกรรม เช่น ethylene diamine tetraacetic acid (EDTA), penicillamine
๒๖	agonist	ตัวทำการ	น. สารซึ่งกระตุ้นให้เซลล์เปลี่ยนแปลงการทำงานโดยจับกับตัวรับ (receptor) ของเซลล์ *[ดู antagonist ประกอบ]*
๒๗	algorithm	ชุดการประเมินระดับของปัญหา	น. รายละเอียดขั้นตอนสำหรับการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ในการประเมินปัญหา
๒๘	alkalosis	ภาวะด่างเกิน	น. ภาวะที่มีความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออนในร่างกายลดลง ทำให้ค่าพีเอชของเลือดสูงกว่าปรกติ (พีเอชปรกติมีค่าระหว่าง ๗.๓๕-๗.๔๕) ภาวะด่างเกินอาจเกิดจากการเพิ่มการหายใจ ทำให้ขับคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาก หรือเกิดจากการอาเจียน ทำให้สูญเสียกรดจากกระเพาะอาหาร *[ดู acidosis ประกอบ]*
๒๙	ambulatory care	การบริบาลผู้ป่วยไปกลับ	น. การบริการด้านสุขภาพโดยผู้ป่วยไม่ต้องพักรักษาตัวในสถานพยาบาล เช่น การให้บริการที่แผนกผู้ป่วยนอก คลินิกแพทย์ สถานีอนามัย ร้านยา การบริการสุขภาพที่บ้าน ฯลฯ
๓๐	ambulatory patient	ผู้ป่วยไปกลับ	น. ผู้ป่วยที่ไม่ต้องพักรักษาตัวในสถานพยาบาล
๓๑	anabolism	กระบวนการสร้างเสริม	น. กระบวนการทางชีวเคมีซึ่งโมเลกุลขนาดเล็กเชื่อมต่อกันเป็นโมเลกุลขนาดใหญ่ เช่น การต่อกลูโคสหลายๆ ตัวเป็นไกลโคเจน การเชื่อมกลีเซอรอลกับกรดไขมัน 3 ตัวเป็นไตรกลีเซอไรด์เพื่อเก็บไว้ในเนื้อเยื่อไขมันสำหรับเป็นแหล่งพลังงานสำรองของร่างกาย กระบวนการเหล่านี้มักต้องใช้ adenosine triphosphate (ATP) เป็นแหล่งให้พลังงาน *[ดู catabolism ประกอบ]*
๓๒	analog	แอนะล็อก	น. สิ่งที่คล้ายกับสารอื่น สารที่มีโครงสร้างหลักและสมบัติทางเคมีคล้ายกัน ต่างกันที่รายละเอียดปลีกย่อยเพียงเล็กน้อย *[มีความหมายเหมือนกับ analogue]*
๓๓	analogue	แอนะล็อก	*ดู analog*
๓๔	analysis, cost-benefit	การวิเคราะห์ต้นทุนกับผลตอบแทน	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับมูลค่าผลลัพธ์ที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ
๓๕	analysis, cost-effectiveness	การวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับผลลัพธ์ในรูปประสิทธิผลที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๓๖	analysis, cost-minimization	การวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุด	น. การประเมินเปรียบเทียบโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมที่ให้ผลสัมฤทธิ์เท่ากัน โดยใช้มูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุด
๓๗	analysis, cost-utility	การวิเคราะห์ต้นทุนอรรถประโยชน์	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับผลลัพธ์ในรูปอรรถประโยชน์ที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ อาจคำนวณอรรถประโยชน์ได้จากค่าคุณภาพชีวิตและจำนวนปีที่ชีวิตยืนยาวขึ้น
๓๘	analysis, sensitivity	การวิเคราะห์สภาพไว	น. การวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินว่ามีความทนทาน (robustness) เพียงใด หากมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือข้อตกลงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการประเมินนั้น ๆ
๓๙	anaphylaxis	การแพ้อย่างรุนแรง, แอนาฟิแล็กซิส	น. ปฏิกิริยาไวเกินต่อโปรตีนหรือสารแปลกปลอมอื่นที่ผู้ป่วยเคยสัมผัสมาก่อน ปฏิกิริยาเกิดขึ้นรวดเร็วและรุนแรงภายในเวลาเป็นนาทีหลังจากได้รับสารก่อภูมิแพ้ และเกิดขึ้นกับระบบทั่วกาย เช่น การหดตัวของกล้ามเนื้อรอบหลอดลมและการมีสิ่งคัดหลั่งอุดกั้นในหลอดลม ทำให้หลอดลมตีบตัน หายใจลำบาก การขยายตัวของหลอดเลือด ทำให้ความดันเลือดลดต่ำจนอาจเกิดภาวะช็อก
๔๐	antagonist	สารต้าน, ตัวต้าน	น. สารซึ่งต้านฤทธิ์ของตัวทำการ (agonist) *[ดู agonist ประกอบ]*
๔๑	antibody	สารภูมิต้านทาน, แอนติบอดี	น. โปรตีนซึ่งถูกกระตุ้นให้สร้างขึ้นโดยสารก่อภูมิต้านทานหรือแอนติเจน สามารถจับกับแอนติเจนชนิดเดิมที่กระตุ้นได้อย่างจำเพาะ *[ดู antigen ประกอบ]*
๔๒	antigen	สารก่อภูมิต้านทาน, แอนติเจน	น. สารที่กระตุ้นให้ร่างกายสร้างสารภูมิต้านทานหรือแอนติบอดี *[ดู antibody ประกอบ]*
๔๓	antigenic determinant	ตำแหน่งกำหนดฤทธิ์แอนติเจน	น. บริเวณบนผิวของแอนติเจนซึ่งจับอย่างจำเพาะกับแอนติบอดีหรือตัวรับบนที-เซลล์ (T-cell receptor) *[ดู antigen ประกอบ]*
๔๔	aqueous-based film coating	การเคลือบฟิล์มอาศัยน้ำ	น. การเคลือบเภสัชภัณฑ์ด้วยฟิล์มพอลิเมอร์ โดยมีน้ำเป็นตัวทำละลายหรือตัวกลางช่วยกระจาย ในกรณีที่พอลิเมอร์ละลายน้ำได้สารเคลือบจะอยู่ในรูปสารละลายของพอลิเมอร์ในน้ำ ในกรณีที่พอลิเมอร์ละลายน้ำไม่ได้สารเคลือบจะอยู่ในรูปเลเทกซ์ (latex) *[มีความหมายเหมือนกับ water-based film coating; ดู film coating ประกอบ]*
๔๕	aqueous humor	สารน้ำในลูกตา	น. ของเหลวใส อยู่ในช่องระหว่างกระจกตากับม่านตา ช่วยหล่อเลี้ยงเนื้อเยื่อในตา และช่วยให้ลูกตาคงรูปทรง *[มีความหมายเหมือนกับ aqueous humour]*
๔๖	aqueous humour	สารน้ำในลูกตา	*ดู aqueous humor*
๔๗	average cost	ต้นทุนเฉลี่ย	น. มูลค่าของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดโดยเฉลี่ย ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างมูลค่าทรัพยากรที่ใช้ทั้งหมดต่อจำนวนของทรัพยากรที่ใช้
๔๘	bactericidal	-ฆ่าแบคทีเรีย	ว. คำที่ใช้อธิบายสมบัติของยาหรือสารที่ทำให้แบคทีเรียตาย *[ดู bacteriostatic ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๔๙	bacteriostatic	๑. ยายับยั้งการเจริญของแบคทีเรีย ๒. -ยับยั้งการเจริญของแบคทีเรีย	น. ยาที่ทำให้แบคทีเรียหยุดการแบ่งตัว แต่ไม่ตาย ซึ่งจะกลับแบ่งตัวได้ใหม่เมื่อยานั้นลดลงหรือหมดไป ว. คำที่ใช้อธิบายสมบัติของยายับยั้งการเจริญของแบคทีเรีย *[ดู bactericidal ประกอบ]*
๕๐	barrier, blood brain	สิ่งกั้นสมองกับเลือด	น. โครงสร้างของหลอดเลือดในสมองที่จำกัดการผ่านของสารต่าง ๆ ระหว่างเลือดกับสมอง เกิดจากเซลล์บุหลอดเลือดที่เบียดชิดกับเซลล์รอบข้าง ทำให้สารหลายชนิดผ่านเข้าสู่สมองได้ยากกว่าเนื้อเยื่ออื่น ๆ
๕๑	basal metabolic rate (BMR)	อัตราการสร้างและสลายพื้นฐาน, อัตราเมแทบอลิซึมพื้นฐาน (บีเอ็มอาร์)	น. อัตราการใช้พลังงานขั้นต่ำของร่างกาย เป็นพลังงานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพพื้นฐาน เช่น การหายใจ การไหลเวียนเลือด การควบคุมอุณหภูมิกาย วัดหลังจากได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ รวมทั้งงดอาหารและน้ำมาไม่น้อยกว่า ๑๒ ชั่วโมง *[ดู metabolism ประกอบ]*
๕๒	bioassay	การหาปริมาณโดยชีววิธี	น. การวัดปริมาณของสารด้วยการทดสอบฤทธิ์ของสารนั้นต่อเซลล์เพาะเลี้ยงหรือสิ่งมีชีวิต
๕๓	bioavailability	อัตราสารเข้าระบบชีวภาพ, สภาพพร้อมใช้ทางชีวภาพ	น. สัดส่วนยาหรือสารออกฤทธิ์ที่ถูกดูดซึมจากเภสัชภัณฑ์เข้าสู่กระแสเลือด
๕๔	bioequivalence	ชีวสมมูล	น. ความเท่าเทียมกันของสัดส่วนยาหรือสารออกฤทธิ์ที่ถูกดูดซึมจากเภสัชภัณฑ์เข้าสู่กระแสเลือด โดยเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ต้นตำรับ (original product)
๕๕	biological clock	นาฬิกาชีวภาพ	น. กลไกควบคุมวงจรการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย เช่น วงจรการหลับสลับกับตื่น วงจรการขึ้นลงของระดับฮอร์โมนในรอบวันหรือรอบเดือน
๕๖	biotransformation	การเปลี่ยนรูปทางชีวภาพ	น. การเปลี่ยนสภาพของยาหรือสารโดยสิ่งมีชีวิต ซึ่งมักใช้เอนไซม์เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา
๕๗	bleeding time	เวลาเลือดออก	น. ระยะเวลาเลือดออกจนเลือดหยุด วัดโดยการแทงผิวหนังให้เลือดออก แล้วจับเวลาจนกระทั่งเลือดหยุด เป็นการทดสอบเพื่อประเมินความสามารถในการห้ามเลือดของเกล็ดเลือด
๕๘	blind spot	จุดบอด	น. ตำแหน่งบนจอตาที่เส้นประสาทตาผ่านเข้าไปในลูกตา เป็นตำแหน่งที่ไม่มีเซลล์รับแสง จึงเป็นจุดที่ไม่สามารถรับภาพได้
๕๙	blood brain barrier	สิ่งกั้นสมองกับเลือด	น. โครงสร้างของหลอดเลือดในสมองที่จำกัดการผ่านของสารต่าง ๆ ระหว่างเลือดกับสมอง เกิดจากเซลล์บุหลอดเลือดที่เบียดชิดกับเซลล์รอบข้าง ทำให้สารหลายชนิดผ่านเข้าสู่สมองได้ยากกว่าเนื้อเยื่ออื่น ๆ
๖๐	BMR (basal metabolic rate)	บีเอ็มอาร์ (อัตราการสร้างและสลายพื้นฐาน, อัตราเมแทบอลิซึมพื้นฐาน)	น. อัตราการใช้พลังงานขั้นต่ำของร่างกาย เป็นพลังงานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพพื้นฐาน เช่น การหายใจ การไหลเวียนเลือด การควบคุมอุณหภูมิกาย วัดหลังจากได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ รวมทั้งงดอาหารและน้ำมาไม่น้อยกว่า ๑๒ ชั่วโมง *[ดู metabolism ประกอบ]*
๖๑	brush border	ขอบขนแปรง	น. ส่วนยื่นรูปร่างคล้ายนิ้วมือเล็ก ๆ (microvilli) จำนวนมากบนผิวเซลล์บุลำไส้เล็กซึ่งเบียดกันแน่นจนมองดูคล้ายขนแปรง มีประโยชน์ในการเพิ่มพื้นที่ดูดซึมอาหาร

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๖๒	buccal tablet	ยาอมในกระพุ้งแก้ม	น. ยาเม็ดที่ใช้อมในช่องระหว่างแก้มและเหงือก เพื่อให้ยาละลายอย่างช้า ๆ ในช่องปาก และค่อย ๆ ปลดปล่อยตัวยาสำคัญให้ดูดซึมผ่านชั้นเยื่อเมือกช่องปากเข้าสู่ร่างกาย
๖๓	bulk laxative	ยาระบายเพิ่มกาก	น. ยาระบายอย่างอ่อน ออกฤทธิ์โดยเพิ่มปริมาณกากอาหาร และช่วยอุ้มน้ำไว้ในลำไส้ใหญ่ กระตุ้นให้เกิดการบีบรูด (peristalsis) และไล่กากอาหารออก *[ดู peristalsis ประกอบ]*
๖๔	capsule	๑. แคปซูล	น. ๑) รูปแบบยาของแข็งชนิดหนึ่งซึ่งตัวยาสำคัญมักถูกบรรจุไว้ในเปลือกเจลาติน แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ แคปซูลเจลาตินแข็ง (hard gelatin capsule) และแคปซูลเจลาตินนิ่ม (soft gelatin capsule) แคปซูลเจลาตินแข็งมีรูปร่างเป็นทรงกระบอกปลายมน มีสองส่วนประกบกัน บรรจุผงยาหรือเพลเลตอยู่ภายใน ส่วนแคปซูลเจลาตินนิ่มใช้บรรจุยาที่เป็นของเหลว เช่น วิตามินอี น้ำมันต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้เป็นยารับประทาน แต่ในบางกรณีแคปซูลเจลาตินนิ่มสามารถนำมาใช้ภายนอกโดยตัดเจาะ หรือฉีกเปลือกเจลาตินออก แล้วใช้ของเหลวที่บรรจุอยู่ภายในทาผิวหนัง ๒) ชั้นห่อหุ้มภายนอกเซลล์ของจุลชีพ มักเป็นสารประเภทพอลิแซ็กคาไรด์หรือโปรตีน เป็นแนวกั้นการผ่านของสารต่าง ๆ เข้าสู่เซลล์ และยังป้องกันจุลชีพจากการถูกกลืนกินโดยเซลล์เม็ดเลือดขาว
		๒. ยาแคปซูล	น. เภสัชภัณฑ์รูปแบบยาประเภทแคปซูล
		๓. ถุงหุ้ม	น. ถุงหรือเยื่อหุ้มอวัยวะ
๖๕	care, ambulatory	การบริบาลผู้ป่วยไปกลับ	น. การบริการด้านสุขภาพโดยผู้ป่วยไม่ต้องพักรักษาตัวในสถานพยาบาล เช่น การให้บริการที่แผนกผู้ป่วยนอก คลินิกแพทย์ สถานีอนามัย ร้านยา การบริการสุขภาพที่บ้าน ฯลฯ
๖๖	care, home health	การบริบาลสุขภาพที่บ้าน	น. การให้บริการด้านสุขภาพที่บ้านผู้ป่วย
๖๗	care, long-term	การบริบาลระยะยาว, การดูแลระยะยาว	น. การให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อรังซึ่งช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ รวมถึงการฟื้นฟูสุขภาพ การดูแลแบบบรรเทาอาการ (palliative care) และการดูแลแบบประคับประคอง (supportive care)
๖๘	care, primary	การบริบาลปฐมภูมิ	น. การให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นโดยผู้ประกอบวิชาชีพสุขภาพ ก่อนส่งต่อผู้ป่วยตามความเหมาะสม การบริบาลปฐมภูมิรวมถึงการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การให้คำปรึกษาและความรู้แก่ผู้ป่วย การวินิจฉัยและการรักษาโรคเฉียบพลันและเรื้อรัง
๖๙	care, secondary	การบริบาลทุติยภูมิ	น. การให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วยที่ถูกส่งต่อมาจากการบริบาลปฐมภูมิ โดยผู้ประกอบวิชาชีพสุขภาพ
๗๐	care, tertiary	การบริบาลตติยภูมิ	น. การให้บริการด้านสุขภาพโดยแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ ต้องใช้เทคโนโลยีวิธีการรักษาขั้นสูงและซับซ้อน เช่น การปลูกถ่ายอวัยวะ การดูแลทารกในหอผู้ป่วยหนัก การดูแลผู้ป่วยโรคหัวใจร่วมหลอดเลือดวิกฤต

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๗๑	carrier-mediated transport	การลำเลียงแบบใช้พาหะ	น. การเคลื่อนของสารผ่านเมมเบรนที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องอาศัยพาหะ อาจใช้พลังงานหรือไม่ใช้ก็ได้ เช่น การเคลื่อนของกลูโคสเข้าสู่เซลล์ทั่วไป ต้องอาศัยพาหะโดยไม่ใช้พลังงาน เป็นการเคลื่อนจากด้านที่ความเข้มข้นสูงไปยังด้านที่ความเข้มข้นต่ำกว่า เรียกว่า การลำเลียงแบบมีตัวช่วย (facilitated transport) หรือการแพร่แบบมีตัวช่วย (facilitated diffusion) แต่กรณีการเคลื่อนของกลูโคสผ่านเยื่อบุลำไส้เล็ก นอกจากต้องอาศัยพาหะแล้วยังต้องใช้พลังงานด้วย และสามารถเคลื่อนจากด้านที่ความเข้มข้นต่ำไปยังด้านที่ความเข้มข้นสูงกว่า เรียกว่า การลำเลียงแบบใช้พลังงาน (active transport)
๗๒	catabolism	กระบวนการแยกสลาย	น. กระบวนการทางชีวเคมีซึ่งโมเลกุลซับซ้อนขนาดใหญ่สลายเป็นโมเลกุลที่เล็กลง เช่น กระบวนการสลายแป้งเป็นน้ำตาล กระบวนการสลายโปรตีนเป็นกรดอะมิโน กระบวนการเหล่านี้มักมีการปลดปล่อยพลังงาน ซึ่งเซลล์จะเก็บพลังงานที่ปลดปล่อยไว้ในรูปของ adenosine triphosphate (ATP) *[ดู anabolism ประกอบ]*
๗๓	catalyst	สารเร่งปฏิกิริยา	น. สารซึ่งทำให้ปฏิกิริยาเคมีของสารอื่นเกิดได้เร็วขึ้น โดยตัวเองไม่ถูกเปลี่ยนแปลงในปฏิกิริยานั้น
๗๔	cell, stem	เซลล์ต้นกำเนิด	น. เซลล์ซึ่งมีศักยภาพในการเพิ่มจำนวนตัวเองและเปลี่ยนแปลงไปเป็นเซลล์ชนิดอื่นที่ทำหน้าที่เฉพาะอย่างได้หลากหลายชนิด เช่น เซลล์ต้นกำเนิดของเม็ดเลือดที่อยู่ในไขกระดูกอาจเปลี่ยนไปเป็นเซลล์เม็ดเลือดได้ทุกชนิด ส่วนเซลล์เม็ดเลือดแต่ละชนิดในกระแสเลือดเป็นเซลล์ที่เปลี่ยนแปลงถึงขั้นสุดท้ายเพื่อทำหน้าที่เฉพาะอย่าง มีอายุจำกัดและไม่สามารถเพิ่มจำนวนได้ ต้องอาศัยเซลล์ต้นกำเนิดในการสร้างเซลล์ใหม่เพื่อทดแทนเซลล์เก่าที่เสื่อมสลายไป
๗๕	center, drug information (DIC)	ศูนย์เภสัชสนเทศ (ดีไอซี)	น. หน่วยบริการข้อมูลทางยา โดยให้บริการและสนับสนุนข้อมูลยาภายในหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่น ตลอดจนประชาชนทั่วไป
๗๖	chelating agent	สารคีเลต, ตัวคีเลต	น. สารที่จับกับไอออนของโลหะแล้วเกิดเป็นสารประกอบเชิงซ้อน โดยในโครงสร้างมีจุดที่สามารถเกิดพันธะกับไอออนของโลหะได้ตั้งแต่สองจุดขึ้นไป ในทางเภสัชกรรมใช้เป็นสารปรุงแต่งยาเพื่อช่วยเพิ่มเสถียรภาพของเภสัชภัณฑ์รูปแบบของเหลว และใช้เป็นยาบำบัดอาการพิษที่เกิดจากโลหะหนัก เช่น ปรอท ตะกั่ว แคดเมียม โดยสารคีเลตจะจับกับไอออนของโลหะแล้วถูกขับออก ทำให้ปริมาณโลหะในร่างกายลดลง ตัวอย่างสารคีเลตที่ใช้ในทางเภสัชกรรม เช่น ethylene diamine tetraacetic acid (EDTA), penicillamine
๗๗	chewable tablet	ยาเม็ดเคี้ยวก่อนกลืน	น. ยาเม็ดที่ออกแบบให้เคี้ยวเม็ดยาให้ละเอียดก่อนกลืน เหมาะสำหรับผู้ที่กลืนยาเม็ดได้ลำบาก เช่น ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก มักใช้แมนนิทอล (mannitol) เป็นสารแต่งรสหวาน เพราะช่วยให้รู้สึกเย็นในปากและชุ่มคอ ตัวอย่างกลุ่มยาที่นิยมเตรียมในรูปแบบนี้ เช่น ยาลดกรด วิตามินรวมสำหรับเด็ก

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๗๘	chief complaint	อาการสำคัญ	น. อาการของผู้ป่วยที่เป็นเหตุให้ต้องมาพบแพทย์
๗๙	circadian rhythm	จังหวะรอบวัน	น. วงจรชีวภาพที่เปลี่ยนแปลงในรอบ ๒๔ ชั่วโมง เช่น วงจรการนอนหลับ
๘๐	clinical pharmacy	เภสัชกรรมคลินิก	น. เภสัชศาสตร์สาขาหนึ่งที่เน้นการดูแลผู้ป่วยเรื่องยา เป็นการผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น เภสัชเคมี เภสัชวิทยา เภสัชการ เภสัชจลนศาสตร์ เภสัชบำบัด ร่วมกับการบริบาลผู้ป่วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการใช้ยาสำหรับบรรเทา บำบัด ป้องกันโรค หรือส่งเสริมสุขภาพ
๘๑	clinical trial	การทดลองทางคลินิก	น. การศึกษาวิจัยในคนเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพ เช่น การศึกษาประสิทธิศักย์ (efficacy) และความปลอดภัยของยาใหม่ หรือวิธีการรักษาแบบใหม่
๘๒	clock, biological	นาฬิกาชีวภาพ	น. กลไกควบคุมวงจรการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย เช่น วงจรการหลับสลับกับตื่น วงจรการขึ้นลงของระดับฮอร์โมนในรอบวันหรือรอบเดือน
๘๓	clotting time	เวลาเลือดจับลิ่ม	น. ระยะเวลาที่เลือดจับเป็นลิ่มเมื่ออยู่ในหลอดแก้ว
๘๔	coating	การเคลือบ	น. การทำให้เกิดชั้นของสารเคลือบปกคลุมบนผิวเภสัชภัณฑ์ของแข็ง โดยการพ่นละอองหรือเทราดสารเคลือบลงบนเภสัชภัณฑ์ พร้อมกับการทำให้แห้ง เพื่อให้สารเคลือบยึดติดและสะสมอยู่บนผิว การเคลือบมีจุดประสงค์หลายประการ เช่น ป้องกันตัวยาสำคัญจากความชื้นหรืออากาศ ทำให้เภสัชภัณฑ์สวยงามเป็นเอกลักษณ์ ควบคุมหรือดัดแปรการปลดปล่อยยา
๘๕	coating, enteric	การเคลือบแตกตัวในลำไส้, การเคลือบเอนเทอริก	น. การเคลือบด้วยพอลิเมอร์ชนิดแตกตัวในลำไส้ (enteric polymer) ทำให้เภสัชภัณฑ์เคลือบไม่แตกตัวในน้ำย่อยกระเพาะอาหาร แต่แตกตัวในลำไส้ พอลิเมอร์ที่ใช้เคลือบมักมีกลุ่ม คาร์บอกซิลในโครงสร้างซึ่งแตกตัวเป็นไอออนและละลายได้ในพีเอชที่เป็นเบส ตัวอย่างพอลิเมอร์กลุ่มนี้เช่น cellulose acetate phthalate, polyvinyl acetate phthalate *[ดู enteric-coated tablet ประกอบ]*
๘๖	coating, film	การเคลือบฟิล์ม	น. การทำให้เกิดชั้นบางหรือฟิล์มของพอลิเมอร์ที่มีความหนาสม่ำเสมอบนผิวของเภสัชภัณฑ์รูปแบบของแข็งชนิดต่าง ๆ เช่น ยาเม็ด แคปซูล เพลเลต แกรนูล การเคลือบฟิล์มที่ใช้มากในระดับอุตสาหกรรมได้แก่ การเคลือบอาศัยน้ำ และการเคลือบอาศัยตัวทำละลายอินทรีย์ *[ดู aqueous-based film coating และ solvent-based film coating ประกอบ]*
๘๗	coating, sugar	การเคลือบน้ำตาล	น. การเคลือบเม็ดยาด้วยชั้นน้ำตาล ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยที่ต้องทำตามลำดับคือ การเคลือบกันซึม (seal coating) การเคลือบชั้นรองพื้น (subcoating) การทำให้เรียบ (smoothing) การเคลือบสี (coloring) การขัดมัน (polishing) โดยทั่วไปชั้นน้ำตาลมีความหนา ๐.๕-๒ มิลลิเมตร *[ดู sugar-coated tablet ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๘๘	coating pan	หม้อใช้เคลือบ, หม้อเคลือบ	น. เครื่องมือที่ใช้ในการเคลือบเภสัชภัณฑ์ของแข็ง หม้อเคลือบมีลักษณะและขนาดต่าง ๆ กัน ขึ้นกับเทคนิคการเคลือบที่ใช้และปริมาณการผลิต ส่วนใหญ่ทำจากโลหะ มีรูปร่างกลมภายในอาจมีแผ่นกั้น (baffle) ตามแนวขวางเพื่อป้องกันการลื่นไถลของเม็ดยา มีการติดตั้งระบบถ่ายเทอากาศเข้า-ออก และระบบให้ความร้อนซึ่งปรับอุณหภูมิได้ เพื่อให้กระบวนการเคลือบและการทำให้แห้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
๘๙	complaint, chief	อาการสำคัญ	น. อาการของผู้ป่วยที่เป็นเหตุให้ต้องมาพบแพทย์
๙๐	compressed tablet	ยาเม็ดตอกอัด	น. ยาเม็ดที่เตรียมจากกระบวนการตอกอัด คือการใช้แรงตอกอัดเพื่อทำให้ผงยาที่อยู่ระหว่างสากและเบ้าของเครื่องตอกยาเม็ด (tableting machine) เกาะตัวกันเป็นเม็ด ยาเม็ดตอกอัดมีส่วนประกอบหลัก เช่น ตัวยาสำคัญ สารเพิ่มปริมาณ สารยึดเกาะ สารช่วยแตกตัว สารหล่อลื่น
๙๑	concordance, medication	การใช้ยาตามคำแนะนำ	*ดู medication adherence*
๙๒	containment, cost	การจำกัดต้นทุน	น. วิธีการควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อลดต้นทุน เช่น การกำหนดรายการยาสำหรับใช้ในสถานพยาบาล
๙๓	contraindication	ข้อห้ามใช้	น. เงื่อนไขที่ห้ามผู้ป่วยใช้หรือไม่ควรใช้ยา เช่น ห้ามผู้ป่วยที่แพ้ยาเพนิซิลลินใช้ยากลุ่มเพนิซิลลิน เพราะอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ห้ามสตรีมีครรภ์ใช้ยาเตตราซัยคลิน เพราะยาอาจผ่านรกไปสะสมที่เนื้อเยื่อสร้างกระดูกและฟันของลูกในท้อง ทำให้ฟันที่งอกขึ้นมีสีน้ำตาล
๙๔	cost, average	ต้นทุนเฉลี่ย	น. มูลค่าของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดโดยเฉลี่ย ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างมูลค่าทรัพยากรที่ใช้ทั้งหมดต่อจำนวนของทรัพยากรที่ใช้
๙๕	cost, opportunity	ค่าเสียโอกาส	น. มูลค่าผลประโยชน์ที่เสียไปจากการตัดสินใจไม่เลือกแนวทางที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด
๙๖	cost, unit	ต้นทุนต่อหน่วย	น. มูลค่าทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการจำนวน ๑ หน่วย
๙๗	cost-benefit analysis	การวิเคราะห์ต้นทุนกับผลตอบแทน	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับมูลค่าผลลัพธ์ที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ
๙๘	cost containment	การจำกัดต้นทุน	น. วิธีการควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อลดต้นทุน เช่น การกำหนดรายการยาสำหรับใช้ในสถานพยาบาล
๙๙	cost-effectiveness analysis	การวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับผลลัพธ์ในรูปประสิทธิผลที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ
๑๐๐	cost-minimization analysis	การวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุด	น. การประเมินเปรียบเทียบโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมที่ให้ผลสัมฤทธิ์เท่ากัน โดยใช้มูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุด

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๐๑	cost-utility analysis	การวิเคราะห์ต้นทุนอรรถประโยชน์	น. การประเมินโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบมูลค่าต้นทุนของการใช้ทรัพยากรทั้งหมดกับผลลัพธ์ในรูปอรรถประโยชน์ที่ได้จากโครงการ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมนั้น ๆ อรรถประโยชน์อาจคำนวณได้จากค่าคุณภาพชีวิตและจำนวนปีที่ชีวิตยืนยาวขึ้น
๑๐๒	counseling	การให้คำปรึกษา	น. การให้ความรู้ คำแนะนำ ด้วยวิธีการต่าง ๆ แก่ผู้ป่วยและผู้ดูแล เพื่อให้ผู้ป่วยปฏิบัติตัวได้ถูกต้องตามแผนการรักษา ทั้งนี้ผู้ป่วยต้องสมัครใจที่จะปฏิบัติตาม *[มีความหมายเหมือนกับ counselling]*
๑๐๓	counseling, discharge	การให้คำปรึกษาผู้ป่วยก่อนจำหน่าย	น. การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีใช้ยาแก่ผู้ป่วยก่อนออกจากโรงพยาบาล *[มีความหมายเหมือนกับ discharge counselling; ดู counseling ประกอบ]*
๑๐๔	counselling	การให้คำปรึกษา	*ดู counseling*
๑๐๕	counselling, discharge	การให้คำปรึกษาผู้ป่วยก่อนจำหน่าย	*ดู discharge counseling*
๑๐๖	cream	๑. ครีม	น. รูปแบบยากึ่งแข็ง (semisolid dosage form) ชนิดหนึ่ง จัดเป็นระบบกระจาย (disperse system) ที่ประกอบด้วยเฟสน้ำและเฟสน้ำมัน มีลักษณะกึ่งแข็ง โดยมากใช้ทาผิวหนัง แบ่งเป็นชนิดน้ำมันในน้ำ (oil-in-water; o/w) ซึ่งล้างออกง่าย และชนิดน้ำในน้ำมัน (water-in-oil; w/o) ซึ่งล้างออกยาก ครีมอาจมีตัวยาสำคัญหรือไม่มีก็ได้ มักบรรจุในภาชนะที่เป็นหลอดบีบหรือกระปุก
		๒. ยาครีม	น. เภสัชภัณฑ์รูปแบบยาประเภทครีม
๑๐๗	delayed release	-ปลดปล่อยแบบชะลอ	ว. คำที่ใช้อธิบายลักษณะของการปลดปล่อยยา ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากให้ยาหรือได้รับยาแล้วช่วงเวลาหนึ่ง มักใช้อธิบายสมบัติของฟิล์มเคลือบหรือเภสัชภัณฑ์ชนิดแตกตัวในลำไส้ ฟิล์มเคลือบไม่ละลายในพีเอชที่เป็นกรดในน้ำย่อยกระเพาะอาหาร แต่ละลายได้ที่พีเอชที่เป็นเบสในลำไส้เล็กหรือลำไส้ใหญ่ จึงจัดเป็นการปลดปล่อยยาแบบชะลอ *[ดู enteric-coated tablet และ modified release ประกอบ]*
๑๐๘	determinant, antigenic	ตำแหน่งกำหนดฤทธิ์แอนติเจน	น. บริเวณบนผิวของแอนติเจนซึ่งจับอย่างจำเพาะกับแอนติบอดีหรือตัวรับบนที-เซลล์ (T-cell receptor) *[ดู antigen ประกอบ]*
๑๐๙	DIC (drug information center)	ดีไอซี (ศูนย์เภสัชสนเทศ)	น. หน่วยบริการข้อมูลทางยา โดยให้บริการและสนับสนุนข้อมูลยาภายในหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่น ตลอดจนประชาชนทั่วไป
๑๑๐	discharge counseling	การให้คำปรึกษาผู้ป่วยก่อนจำหน่าย	น. การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีใช้ยาแก่ผู้ป่วยก่อนออกจากโรงพยาบาล *[มีความหมายเหมือนกับ discharge counselling; ดู counseling ประกอบ]*
๑๑๑	discharge counselling	การให้คำปรึกษาผู้ป่วยก่อนจำหน่าย	*ดู discharge counseling*
๑๑๒	distribution, unit dose	การจ่ายยาแบบรายมื้อ	น. การกระจายยาในโรงพยาบาล ซึ่งเภสัชกรเป็นผู้เตรียมและจัดยาแต่ละมื้อให้แก่ผู้ป่วยเป็นรายบุคคล

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๑๓	dosage	ขนาดใช้	น. ปริมาณยาที่ใช้เพื่อบำบัด บรรเทาโรคหรืออาการใด ๆ อาจกำหนดเป็นปริมาตร เช่น มิลลิลิตร ช้อนชา เป็นน้ำหนัก เช่น มิลลิกรัม เกรน หรือเป็นหน่วยฤทธิ์ยา เช่น หน่วยสากล
๑๑๔	dosage form	รูปแบบยา	น. รูปแบบของเภสัชภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นเพื่อนำส่งยา ให้ยา ใช้ยาได้โดยสะดวก ในทางเภสัชกรรม แบ่งรูปแบบยาตามสถานะได้เป็น ของแข็ง ของเหลว กึ่งแข็ง และอื่น ๆ ตัวอย่างรูปแบบยาของแข็ง เช่น ยาเม็ด ยาผง รูปแบบยาของเหลว เช่น ยาน้ำเชื่อม ยาแขวนตะกอน รูปแบบยากึ่งแข็ง เช่น ยาขี้ผึ้ง ยาครีม ส่วนรูปแบบยาอื่น ๆ เช่น ยาพ่น แผ่นแปะ
๑๑๕	dosage form, multiple-unit	รูปแบบยาหลายหน่วย	น. รูปแบบยาที่ประกอบด้วยหน่วยย่อยจำนวนมากในหนึ่งขนาดยา เช่น เพลเลต ยาเม็ดเล็ก แกรนูล โดยหน่วยย่อยเหล่านี้มักผ่านการเคลือบฟิล์ม เพื่อดัดแปรการปลดปล่อยยาให้เป็นไปตามต้องการ ยาหลายหน่วยมีข้อดีคือสามารถกระจายตัวได้กว้างในทางเดินอาหาร ส่งผลให้ระดับยาในเลือดมีความสม่ำเสมอ และทำให้เกิดการระคายเคืองเฉพาะที่น้อยกว่ายาหน่วยเดี่ยว *[มีความหมายเหมือนกับ multi-unit dosage form]*
๑๑๖	dosage form, multi-unit	รูปแบบยาหลายหน่วย	*ดู multiple-unit dosage form*
๑๑๗	dosage form, single-unit	รูปแบบยาหน่วยเดี่ยว	น. รูปแบบยาที่ประกอบด้วยหน่วยเดียว เช่น ยาเม็ด แคปซูล ซึ่งจัดเป็นยารูปแบบปรกติที่ใช้ทั่วไป รูปแบบยาหน่วยเดี่ยวมีการกระจายตัวในทางเดินอาหารแคบกว่ารูปแบบยาหลายหน่วย จึงทำให้ระดับยาในเลือดมีความแปรปรวนมากกว่า และมีโอกาสระคายเคืองต่อเยื่อบุทางเดินอาหารมากกว่า *[ดู multiple-unit dosage form ประกอบ]*
๑๑๘	dosage regimen	แผนกำหนดการใช้ยา, ข้อกำหนดการใช้ยา	น. แผนการใช้ยา ซึ่งกำหนดขนาดยา ความถี่ และระยะเวลาของการใช้ยา
๑๑๙	dose	ขนาดยา	น. ปริมาณยาที่ใช้ในแต่ละครั้ง
๑๒๐	dose, unit	ขนาดหนึ่งมื้อยา	น. ชนิดและจำนวนยาที่ใช้ในแต่ละมื้อสำหรับผู้ป่วยเป็นรายบุคคล
๑๒๑	dose dumping	การทะลักของยา	น. การปลดปล่อยตัวยาอย่างรวดเร็วจากเภสัชภัณฑ์ชนิดปลดปล่อยแบบทยอย ทำให้ระดับยาในเลือดเพิ่มสูงขึ้นจนอาจเกิดผลข้างเคียงหรือเกิดพิษ มักเกิดจากการฉีกขาดหรือการแตกของชั้นฟิล์มเคลือบซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการปลดปล่อยยา *[ดู sustained release ประกอบ]*
๑๒๒	DRP (drug related problem)	ดีอาร์พี (ปัญหาจากการใช้ยา)	น. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาซึ่งรบกวนผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพที่ต้องการ เช่น การใช้ยาขนาดสูงหรือต่ำเกินไป การเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากยา การไม่ได้รับยาที่ควรจะได้รับ *[ดู adverse event, overdose และ underdose ประกอบ]*
๑๒๓	drug, action of	ฤทธิ์ยา	น. ผลที่เกิดจากยา ซึ่งอาจแบ่งประเภทของยาตามฤทธิ์ของยานั้น เช่น แพทย์สั่งจ่ายยาขยายหลอดเลือดเพื่อต้องการลดความดันเลือด เนื่องจากยามีฤทธิ์ขยายหลอดเลือด

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๒๔	drug abuse	การใช้ยาในทางที่ผิด	น. การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์ เป็นการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องหรือไม่มีข้อบ่งใช้ทางการแพทย์ ผลของการกระทำดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาทางร่างกาย ทางครอบครัว ทางสังคม ทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ยาในกลุ่มมอร์ฟีนซึ่งเป็นยาบรรเทาปวดขั้นรุนแรง แต่ถูกนำไปใช้เพื่อหวังผลให้เกิดภาวะเคลิ้มสุข ทำให้เกิดการเสพติด
๑๒๕	drug administration	การให้ยา	น. การนำยาเข้าสู่ร่างกาย เพื่อการบำบัด บรรเทา หรือป้องกันโรคหรืออาการต่าง ๆ มีวิธีการให้ยาต่าง ๆ กัน เช่น กิน ฉีด ทา พ่น หยอด เหน็บ แปะบนผิวหนัง ฯลฯ
๑๒๖	drug information center (DIC)	ศูนย์เภสัชสนเทศ (ดีไอซี)	น. หน่วยบริการข้อมูลทางยา โดยให้บริการและสนับสนุนข้อมูลยาภายในหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่น ตลอดจนประชาชนทั่วไป
๑๒๗	drug related problem (DRP)	ปัญหาจากการใช้ยา (ดีอาร์พี)	น. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาซึ่งรบกวนผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพที่ต้องการ เช่น การใช้ยาขนาดสูงหรือต่ำเกินไป การเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากยา การไม่ได้รับยาที่ควรจะได้รับ *[ดู adverse event, overdose และ underdose ประกอบ]*
๑๒๘	dumping, dose	การทะลักของยา	น. การปลดปล่อยตัวยาอย่างรวดเร็วจากเภสัชภัณฑ์ชนิดปลดปล่อยแบบทยอย ทำให้ระดับยาในเลือดเพิ่มสูงขึ้นจนอาจเกิดผลข้างเคียงหรือเกิดพิษ มักเกิดจากการฉีกขาดหรือการแตกของชั้นฟิล์มเคลือบซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการปลดปล่อยยา *[ดู sustained release ประกอบ]*
๑๒๙	effervescent tablet	ยาเม็ดฟู่	น. ยาเม็ดที่เกิดฟองฟู่เมื่อสัมผัสกับน้ำ จากปฏิกิริยาระหว่างสารที่เป็นกรด เช่น กรดซิตริก กรดทาร์ทาริก และสารที่เป็นเบส เช่น โซเดียมไบคาร์บอเนต ทำให้เกิดฟองฟู่ของแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ ฟองฟู่ที่เกิดขึ้นนี้มีส่วนช่วยเพิ่มการละลายและการดูดซึมของยา และช่วยกลบรสชาติที่ไม่ดีของยา ยาเม็ดฟู่ชนิดใช้ภายนอกก็มี
๑๓๐	elution	การชะ	น. ๑. การแยกวัตถุหนึ่งออกจากวัตถุอีกชนิดหนึ่งโดยอาศัยตัวทำละลาย *[ดู percolation ประกอบ]* ๒. กระบวนการสกัดแยกสารผ่านตัวดูดซับโดยอาศัยตัวทำละลายที่เหมาะสม เช่น โครมาโทกราฟีแบบคอลัมน์
๑๓๑	energy, activation	พลังงานก่อกัมมันต์, พลังงานก่อฤทธิ์	น. พลังงานขั้นต่ำที่ต้องใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาเคมี
๑๓๒	enteric-coated tablet	ยาเม็ดเคลือบแตกตัวในลำไส้, ยาเม็ดเคลือบเอนเทอริก	น. ยาเม็ดที่เคลือบด้วยพอลิเมอร์ชนิดแตกตัวในลำไส้ (enteric polymer) จึงไม่แตกตัวในน้ำย่อยกระเพาะอาหารซึ่งมีพีเอชเป็นกรด แต่แตกตัวในลำไส้ซึ่งมีพีเอชเป็นเบสอ่อน ยาเม็ดเคลือบชนิดนี้มักใช้กับยาที่ถูกทำลายได้ง่ายโดยกรด หรือยาที่ระคายเคืองเยื่อบุกระเพาะอาหาร การปลดปล่อยยาจากยาเม็ดเคลือบประเภทนี้จัดเป็นการปลดปล่อยยาแบบชะลอ *[ดู delayed release ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๓๓	enteric coating	การเคลือบแตกตัวในลำไส้, การเคลือบเอนเทอริก	น. การเคลือบด้วยพอลิเมอร์ชนิดแตกตัวในลำไส้ (enteric polymer) ทำให้เภสัชภัณฑ์เคลือบไม่แตกตัวในน้ำย่อย กระเพาะอาหาร แต่แตกตัวในลำไส้ พอลิเมอร์ที่ใช้เคลือบมักมีกลุ่ม คาร์บอกซิลในโครงสร้างซึ่งแตกตัวเป็นไอออนและละลายได้ในพีเอชที่เป็นเบส ตัวอย่างพอลิเมอร์กลุ่มนี้เช่น cellulose acetate phthalate, polyvinyl acetate phthalate *[ดู enteric-coated tablet ประกอบ]*
๑๓๔	event, adverse	เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์	น. ผลไม่พึงประสงค์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยระหว่างการบำบัด เช่น เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดระหว่างที่ใช้ยา คือ ผลไม่พึงประสงค์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยระหว่างที่มีการใช้ยา มีความสัมพันธ์กับเวลาที่ผู้ป่วยได้รับยา แต่ยังไม่สามารถประเมินได้ว่ายาเป็นสาเหตุหรือไม่
๑๓๕	excipient, pharmaceutical	สารปรุงแต่งยา	*ดู pharmaceutical necessities*
๑๓๖	extended release	-ปลดปล่อยแบบทยอย, -ออกฤทธิ์นาน	*ดู sustained release*
๑๓๗	facilitated transport	การลำเลียงแบบมีตัวช่วย	น. การเคลื่อนของสารผ่านเมมเบรนที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องอาศัยพาหะ แต่ไม่ต้องใช้พลังงาน เป็นการเคลื่อนจากด้านที่ความเข้มข้นสูงไปยังด้านที่ความเข้มข้นต่ำกว่า อาจเรียกว่าการแพร่แบบมีตัวช่วย (facilitated diffusion) *[ดู carrier-mediated transport ประกอบ]*
๑๓๘	film-coated tablet	ยาเม็ดเคลือบฟิล์ม	น. ยาเม็ดที่มีสารเคลือบห่อหุ้มเป็นชั้นบาง สารเคลือบที่ใช้ได้แก่พอลิเมอร์ชนิดต่าง ๆ เช่น อนุพันธ์ของเซลลูโลส พอลิเมอร์กลุ่มอะคริลิก การจะเลือกใช้พอลิเมอร์ชนิดใดขึ้นกับลักษณะการปลดปล่อยยาที่ต้องการ ยาเม็ดเคลือบฟิล์มจัดเป็นยาเม็ดเคลือบที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบัน *[ดู film coating ประกอบ]*
๑๓๙	film coating	การเคลือบฟิล์ม	น. การทำให้เกิดชั้นบางหรือฟิล์มของพอลิเมอร์ที่มีความหนาสม่ำเสมอบนผิวของเภสัชภัณฑ์รูปแบบของแข็งชนิดต่าง ๆ เช่น ยาเม็ด แคปซูล เพลเลต แกรนูล การเคลือบฟิล์มที่ใช้มากในระดับอุตสาหกรรมได้แก่ การเคลือบอาศัยน้ำ และการเคลือบอาศัยตัวทำละลายอินทรีย์ *[ดู aqueous-based film coating และ solvent-based film coating ประกอบ]*
๑๔๐	film coating, aqueous-based	การเคลือบฟิล์มอาศัยน้ำ	น. การเคลือบเภสัชภัณฑ์ด้วยฟิล์มพอลิเมอร์ โดยมีน้ำเป็นตัวทำละลายหรือตัวกลางช่วยกระจาย ในกรณีที่พอลิเมอร์ละลายน้ำได้สารเคลือบจะอยู่ในรูปสารละลายของพอลิเมอร์ในน้ำ ในกรณีที่พอลิเมอร์ละลายน้ำไม่ได้สารเคลือบจะอยู่ในรูปเลเทกซ์ (latex) *[มีความหมายเหมือนกับ water-based film coating; ดู film coating ประกอบ]*
๑๔๑	film coating, solvent-based	การเคลือบฟิล์มอาศัยตัวทำละลายอินทรีย์	น. การเคลือบเภสัชภัณฑ์ด้วยฟิล์มพอลิเมอร์ โดยสารเคลือบอยู่ในรูปสารละลายของพอลิเมอร์ในตัวทำละลายอินทรีย์หรือตัวทำละลายอินทรีย์ผสม *[ดู film coating ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๔๒	film coating, water-based	การเคลือบฟิล์มอาศัยน้ำ	*ดู aqueous-based film coating*
๑๔๓	film formation	การเกิดฟิล์ม, การเกิดแผ่นบาง	น. การสะสมของพอลิเมอร์เป็นชั้นบางหรือฟิล์ม ปกคลุมอยู่บนผิวของของแข็ง ส่วนใหญ่ฟิล์มเกิดจากการพ่นละอองสารเคลือบลงบนผิวของแข็งร่วมกับการทำให้แห้ง สารเคลือบอาจเป็นสารละลายของพอลิเมอร์ในตัวทำละลายอินทรีย์ หรือเป็นเลเทกซ์ที่มีน้ำเป็นตัวกลางช่วยกระจาย ซึ่งทั้งสองกรณีมีกลไกการเกิดฟิล์มแตกต่างกัน *[ดู film coating ประกอบ]*
๑๔๔	form, dosage	รูปแบบยา	น. รูปแบบของเภสัชภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นเพื่อนำส่งยา ให้ยา ใช้ยาได้โดยสะดวก ในทางเภสัชกรรม แบ่งรูปแบบยาตามสถานะได้เป็น ของแข็ง ของเหลว กึ่งแข็ง และอื่น ๆ ตัวอย่างรูปแบบยาของแข็ง เช่น ยาเม็ด ยาผง รูปแบบยาของเหลว เช่น ยาน้ำเชื่อม ยาแขวนตะกอน รูปแบบยากึ่งแข็ง เช่น ยาขี้ผึ้ง ยาครีม ส่วนรูปแบบยาอื่น ๆ เช่น ยาพ่น แผ่นแปะ
๑๔๕	formation, film	การเกิดฟิล์ม, การเกิดแผ่นบาง	น. การสะสมของพอลิเมอร์เป็นชั้นบางหรือฟิล์ม ปกคลุมอยู่บนผิวของของแข็ง ส่วนใหญ่ฟิล์มเกิดจากการพ่นละอองสารเคลือบลงบนผิวของแข็งร่วมกับการทำให้แห้ง สารเคลือบอาจเป็นสารละลายของพอลิเมอร์ในตัวทำละลายอินทรีย์ หรือเป็นเลเทกซ์ที่มีน้ำเป็นตัวกลางช่วยกระจาย ซึ่งทั้งสองกรณีมีกลไกการเกิดฟิล์มแตกต่างกัน *[ดู film coating ประกอบ]*
๑๔๖	gargle	ยากลั้วคอ	น. ยาน้ำที่ใช้กลั้วช่องปากและลำคอ เพื่อทำความสะอาดภายในช่องปากและลำคอ อาจมีตัวยาสำคัญเพื่อฆ่าเชื้อ สลายเมือก หรือช่วยบรรเทาอาการเจ็บคอ อาจเจือจางด้วยน้ำก่อนหรือไม่ก็ได้
๑๔๗	home health care	การบริบาลสุขภาพที่บ้าน	น. การให้บริการด้านสุขภาพที่บ้านผู้ป่วย
๑๔๘	humor, aqueous	สารน้ำในลูกตา	น. ของเหลวใส อยู่ในช่องระหว่างกระจกตากับม่านตา ช่วยหล่อเลี้ยงเนื้อเยื่อในตา และช่วยให้ลูกตาคงรูปทรง *[มีความหมายเหมือนกับ aqueous humour]*
๑๔๙	humour, aqueous	สารน้ำในลูกตา	*ดู aqueous humor*
๑๕๐	immunity, acquired	ภูมิคุ้มกันได้มา	น. ภูมิคุ้มกันต่อโรคติดเชื้อที่ร่างกายได้รับหลังคลอด อาจเกิดโดยร่างกายสร้างขึ้นเองหรือได้รับจากแหล่งอื่น *[ดู active immunity และ passive immunity ประกอบ]*
๑๕๑	immunity, active	ภูมิคุ้มกันก่อขึ้นเอง	น. ภูมิคุ้มกันต่อโรคติดเชื้อที่ร่างกายสร้างขึ้นเอง อาจเกิดหลังได้รับเชื้อนั้นหรือหลังได้รับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อนั้น *[ดู acquired immunity และ passive immunity ประกอบ]*
๑๕๒	immunity, passive	ภูมิคุ้มกันรับมา	น. ภูมิคุ้มกันต่อโรคติดเชื้อที่รับมาจากแหล่งอื่น โดยร่างกายไม่ได้สร้างขึ้นเอง เช่น ทารกในครรภ์รับภูมิคุ้มกันมาจากมารดา การรับเซรุ่มแก้พิษงูเป็นการรับภูมิต่อต้านพิษงูที่ม้าสร้างขึ้นมาใช้ *[ดู acquired immunity และ active immunity ประกอบ]*

(ต่อ)

	ศัพท์	ศัพท์บัญญัติ	คำอธิบาย
๑๕๓	information, drug	เภสัชสนเทศ	น. ข้อมูลที่เกี่ยวกับยา ทั้งด้านเภสัชการ เช่น แหล่งที่มาของยา สมบัติของยา เทคโนโลยีการผลิตยา และด้านการบำบัดรักษา เช่น ข้อบ่งใช้ ขนาดยา อาการไม่พึงประสงค์จากยา คำเตือน คำแนะนำในการใช้ยา
๑๕๔	infusion	๑. การแช่สกัด	น. การแช่สมุนไพรในน้ำหรือน้ำร้อนไม่ถึงเดือด รวมทั้งกระสายยาอื่น ๆ เพื่อละลายตัวยาสำคัญ ใช้ในกรณีที่ตัวยาสำคัญละลายน้ำได้ดี
		๒. ยาชง	น. ยาเตรียมซึ่งได้จากกระบวนการดังกล่าว
		๓. การให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำ	น. การปล่อยให้สารน้ำที่ประกอบด้วยอิเล็กโทรไลต์ ยา หรือสารอาหาร ไหลเข้าสู่ร่างกายทางหลอดเลือดดำของผู้ป่วยอย่างช้า ๆ ด้วยเทคนิคปลอดเชื้อ สารน้ำที่ให้ด้วยวิธีนี้มักมีปริมาตรมาก
๑๕๕	ingredient, pharmaceutical	สารปรุงแต่งยา	*ดู pharmaceutical necessities*
๑๕๖	inhaler, metered-dose (MDI)	ยาสูดกำหนดขนาด (เอ็มดีไอ)	น. อุปกรณ์นำส่งยาในรูปละอองลอยเข้าสู่ปอด โดยให้ขนาดยาเท่ากันทุกครั้ง อุปกรณ์ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนภาชนะทรงกระบอกซึ่งบรรจุตัวยารวมกับสารขับดัน และส่วนหัวพ่น อุปกรณ์นี้ใช้มากสำหรับบรรเทาอาการโรคหืด และโรคทางเดินหายใจอื่น ๆ
๑๕๗	intravenous admixture	สิ่งเพิ่มผสมให้ทางหลอดเลือดดำ	น. เภสัชภัณฑ์รูปแบบยาปราศจากเชื้อใช้ฉีดหรือปล่อยให้ไหลเข้าหลอดเลือดดำของผู้ป่วย ประกอบด้วยยาฉีดตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปผสมอยู่ในภาชนะเดียวกัน การผสมต้องทำด้วยเทคนิคปลอดเชื้อ เตรียมโดยการเติมยาฉีดชนิดที่ ๒ ลงในยาฉีดชนิดที่ ๑ หรือเป็นการเติมยาฉีดตั้งแต่ ๑ ชนิดขึ้นไปลงในยาฉีดปริมาตรมาก เตรียมขึ้นสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย ใช้บำบัดโรคหรืออาการต่าง ๆ เช่น โรคติดเชื้อ โรคมะเร็ง ภาวะไม่สมดุลของกรด-เบสหรืออิเล็กโทรไลต์ รวมทั้งการให้สารอาหารแก่ผู้ป่วย